

A MEDLINE adatbázis kompaktlemez-es változatának használata

A Kaliforniai Egyetem (Los Angeles) Orvostudományi Könyvtárban tesztelték a MEDLINE adatbázis kompaktlemezre (CD-ROM) rögzített egy félévi anyagát (az 1986-os állományból). A tesztelést végző intézmény az egyik legnagyobb és legforgalmasabb nyilvános egyetemi orvostudományi könyvtár az Egyesült Államokban. Az 1985–86-os tanévben összesen 1895 számítógépes irodalomkutatást végeztek, 78%-ban a MEDLINE adatbázisban.

Az utóbbi években sok felhasználó maga kívánt online keresni, ezért a könyvtár megkezdte a felhasználók képzését. Minthogy a felhasználók nagy része igényli a MEDLINE keresését és az eredmény gyors érkeztetésének lehetőségét, úgy vélték, a könyvtár érdekelt a CD-ROM technika bevezetésében. A feladat elvállalását az is indokolta, hogy a könyvtár referenzszolgálat az igényekhez képest kevés, az ebből adódó feszültségek csökkentését is remélik a kompaktlemez-es keresés bevezetésétől. Ezért a teszt eredményeképpen meg kívánták ismerni, mennyiben segíti a kompaktlemez-es technika a felhasználót abban, hogy megfelelő módon maga végezze irodalomkutatásait a MEDLINE adatbázisban. Választ kívántak kapni arra is, vajon az új felhasználók könnyen megtalálják-e, amit keresnek, s a tapasztaltabbak képesek-e a legegyszerűbb keresési stratégiát kialakítani.

A tesztelésre való felkészülés kapcsán felvetődött problémákat az alábbi módon oldották meg. A CD-ROM előállítójától kapott kompaktlemez-lejátszó egységet egy interfészártya segítségével összekapcsolták a könyvtár IBM PC-XT típusú személyi számítógépével. A készüléket a referenzszolgálat mellett helyezték el, hogy a felhasználóknak állandó segítségnyújtási lehetőséget teremtsenek, valamint gondoskodjanak a berendezés őrzéséről is. Ezért a készülék használatát azokra az órákra korlátozták, amikor a referenzszolgálat működik. A tesztelés sikere érdekében gondosan felkészítették az e területen dolgozó munkatársaikat az új feladatokra.

Minthogy az új módszer lényege éppen az, hogy lehetővé tegye a felhasználó személyes hozzáférést az adatbázishoz, a segítségnyújtás mértékét a minimumra törekedtek korlátozni. A könyvtárosok a keresési eljárásra vonatkozó egy gépelt oldalnyi írásbeli tájékoztatót állítottak össze a felhasználóknak. Egyidejűleg az új szerzemények havonta megjelenő listájában, röplapon és a könyvtárban elhelyezett hirdetésen felhívták a figyelmet a MEDLINE adatbázis kompaktlemezről való lekérdezésének lehetőségére.

Az értékeléshez készítettek egy kérdőívet, melyben az új szolgáltatást igénybe vevő felhasználók véleményére, eddigi irodalomkutatási gyakorlatukra, az új rendszer használatával kapcsolatos ismeretek

elsajátításának nehézségeire vonatkozó és egyéb kérdések szerepeltek.

A felhasználók szívesen, nagy számban vették igénybe az új szolgáltatást, nem voltak különösebb nehézségeik a berendezés használatával. Problémát jelentett a kísérleti üzem során, hogy a nyomtató gyakran gyúrta a papírt, hibaüzeneteket küldött, és lassúsága miatt sokáig kellett várni, míg a következő felhasználó sorra kerülhetett. A többi berendezés kifogástalanul működött.

A kéthetes kísérleti üzem végén 63 kitöltött kérdőívet értékelhettek. A felhasználók megoszlása az alábbi képet mutatta: 24% az egyetemi oktatók, 18% az egyetem kutatói, 40% a posztgraduális és más továbbképzésben részesülők, 5% az egyetemi hallgatók közül került ki; 13% nem jelölte meg hovatartozását. 65% azelőtt nem végzett számítógépes keresést, a többiek előzetes tapasztalataikat a könyvtár online katalógusaival szerezték. Ebből arra lehet következtetni, hogy az előzetes tapasztalatok hiánya nem gátolta a felhasználókat abban, hogy gyorsan és könnyen elsajátítsák a CD-ROM berendezés kezelését, amiről 83% így is nyilatkozott. Csak 13% találta nehéznek e feladatot. Amíg az egyszerűbb keresési módszerekkel nem volt probléma, addig csupán 25% használt fejlettebb keresési megoldásokat. Sokan tettek megjegyzést arra, hogy a rendszer lassú, különösen a fejlettebb keresési módszerek alkalmazása esetén. Rájöttek, hogy a lassúság egyik oka: AT típusú mikroszámítógép helyett XT típusút alkalmaztak. A felhasználók egy része panaszkodott, hogy a keresési eljárás alatt a gép nem ad semmiféle jelzést, így nem lehet tudni, csinál-e egyáltalán valamit, míg a felhasználó vár az eredményre.

A rendszer merevségére vonatkozó panaszok abból fakadtak, hogy a könyvtár által összeállított egyoldalas tájékoztató nem tért ki mindenre, nem helyettesítette azt a 6 képernyőnyi instrukciót, amit minden felhasználó elolvashatott volna.

Az eredmények azt mutatták, hogy a rendszer eredményes használatához több ismeretre van szükség, mint amennyi a felhasználónak volt a tesztelés során; ismereteiket a könyvtár munkatársai tájékoztatásával egészíthetik ki. A kompaktlemez-es információkereső rendszernek a felhasználókat rugalmasan, szelektíven és hatékonyan kell kiszolgálnia. Az adatbázishoz való könnyű és gyors hozzáférés követelménye alapvető, mind a felhasználók igényeinek kielégítése, mind a könyvtárosok tehermentesítése szempontjából.

/GLITZ, B.: Testing the new technology: MEDLINE on CD-ROM in an Academic Health Sciences Library. = Special Libraries, 79. köt. 1. sz. 1988. p. 28–33./

(Budai Tamás)